

**МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ ТА
ПРОДОВОЛЬСТВА УКРАЇНИ**

Вісник аграрної науки Причорномор'я

Науково-теоретичний фаховий журнал

Видається Миколаївським державним аграрним університетом

Випуск № 2 (66)

2012 р.

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

УДК 330.341.1.014

**ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ: СУТНІСТЬ,
ЗНАЧЕННЯ, ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ТА
НАЙВАЖЛИВІШІ НАПРЯМКИ ЇХ ВИРІШЕННЯ**

В.С. Шебанін, доктор технічних наук, професор, член-кореспондент
НААН України

І.І. Червен, доктор економічних наук, професор

О.В. Шебаніна, доктор економічних наук, професор
Миколаївський державний аграрний університет

На основі вивчення наукових досліджень вчених і вітчизняного та зарубіжного досвіду висвітлено сутність інноваційної діяльності та інновацій. Виявлено існуючі в їх розвитку проблеми, наведено конкретні дійові пропозиції щодо їх вирішення.

Ключові слова: інновації, інноваційна діяльність, проблеми, напрямки вирішення, бізнес-система управління, регіони, ефективний розвиток.

Постійного підвищення конкурентоспроможності будь-якого виду продукції можна досягнути лише в умовах інноваційного розвитку, здійснення якого в нашій країні стримується нестачею інвестиційних ресурсів. Усі провідні у технологічному відношенні держави опікуються генерацією та впровадженням наукових досягнень на підприємствах.

Слід сказати, що інноваційна діяльність – це не разова дія, а сукупність послідовних дій з впровадженням ідей та їх реалізацією у вигляді кінцевих результатів [1]. Із цього визначен-

ня виходить, що належного розвитку сільського господарства можна досягти лише не основі інноваційного типу відтворення його виробничого потенціалу.

Рівень інноваційної активності аграрних підприємств і ступінь впровадження в їх діяльність інновацій в нашій країні залишаються досить низькими. До того ж останніми роками інноваційна активність підприємств поступово знижується. Зокрема, про незадовільний стан використання інноваційних ресурсів в аграрній сфері економіки нашої країни свідчать такі дані: за матеріалами звіту про діяльність НААН [2], у 2010 році із 57 тис. діючих аграрних формувань його науковими установами було укладено договорів на впровадження у виробництво інновацій лише з 1420 аграрними формуваннями. Вказані темпи розвитку інноваційної діяльності у майбутнього, звичайно, є неприйнятими.

Проблеми інноваційного розвитку економіки розглядалися у працях як закордонних економістів – З. Боди, Дж. Гелбрейта, Дж. Кендрика, А. Кейна, А. Макруса, Й. Шумпетера, так і вітчизняних вчених – І.О. Бланка, М.П. Бутка, П.І. Гайдуцького, В.М. Геєця, О.І. Дація, М.З. Згуровського, М.І. Кісіля, М.Ю. Коденської, О.В. Крисального, М.М. Кропивка, М.Й. Маліка, В.Я. Месель-Веселяка, П.Т. Саблука, К.І. Якуби, В.М. Яценка та ін. Проте слід вказати що, незважаючи на це нині все ж залишається цілий ряд не до кінця вирішених питань.

Метою статті є розгляд сутності інноваційної діяльності, її значення, проблем розвитку і напрямів їх вирішення.

Необхідно вказати, що в економічній літературі немає єдності навіть у визначенні питань «інноваційна діяльність» та «інновації». Наприклад, В.Г. Андрійчук [3, с. 485] вважає, що інноваційна діяльність – це діяльність підприємства щодо запровадження новітніх досягнень науково-технічного прогресу у відповідну сферу господарювання. Результатом інноваційної діяльності є інновації, втілені в кардинально нові або істотно вдосконалені продукти, технології, соціальні послуги, організаційно-економічні рішення, що приводять до істотних змін у виробничій або соціальній сферах.

На думку С.В. Кудіна [4], інноваційна діяльність – це діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію наукових досліджень та розробок, яка зумовлює випуск на ринок нових конкурентоспроможних товарів і послуг.

За визначенням О.Г. Шпикуляка, С.О. Тивончук, С.В. Тивончук та О.М. Супрун [1], інноваційна діяльність – це сукупність послідовних дій щодо трансформації ідей (у вигляді результатів науково-дослідних робіт, інженерно-технічних, підприємницьких і управлінських рішень) у передові розробки й технологічні процеси для створення нових або удосконалення (поліпшення) товарів і послуг, які користуються попитом на ринку.

Стосовно сутності інновацій необхідно вказати, що, наприклад, І. Єгоров [5] визначає її як спосіб успішного виробництва, адаптації та використання нововведень в економічному чи соціальному середовищі. На нашу ж думку, інновації – це процес створення нових або удосконалених видів продукції, послуг, технічних засобів, технологій, а також різноманітних організаційних рішень, спрямованих на підвищення ефективності виробничої і покращення соціальної діяльності підприємств.

Й. Шумпетер у своїй праці визначив п'ять типів інновацій: 1) виробництво нового продукту чи відомого продукту в новій якості; 2) запровадження нового методу виробництва; 3) освоєння нового ринку збуту; 4) залучення для виробничого процесу нових джерел сировини; 5) проведення реорганізації (використання нових організаційно-правових форм) [6].

У європейських країнах реалізація інноваційних моделей регіонального розвитку базується на побудові співпраці в трикутнику «місцеві органи влади – бізнес – наука», тобто створенні нових форм регіональної кооперації. Наприклад, у Німеччині за участю місцевої влади організовано нові структури: корпорації технологічного розвитку, агентства з передачі технологій, технологічні центри, асоціації підтримки підприємницької діяльності та ін. У Франції існують численні агентства (обласні, місцеві, при департаментах) регіонального розвитку. Основна їх мета – залучення інвестицій у регіони.

Певним кроком у цьому напрямку в Україні є створення технопарків. Інноваційний проект технологічного парку «Агро-технопарк», наприклад у виноградарському розсадництві, передбачає впровадження інтенсивних технологій виробництва сертифікованого оздоровленого посадкового матеріалу винограду, створення маточних насаджень з використанням прогресивних технологій для їх вирощування в захищеному ґрунті.

У світовій практиці інноваційна діяльність підтримується державою переважно шляхом запровадження податкових пільг, зокрема: відстрочення податкових платежів у разі виникнення додаткових витрат на інноваційні цілі; зменшення податку на суму приросту витрат на інноваційні цілі; звільнення від оподаткування прибутку, отриманого від реалізації інноваційних проектів протягом декількох років; зменшення ставок податку на прибуток з метою спрямування резервних коштів на замовлені державою та спільні науково-дослідні та дослідно-конструкторські розробки; надання пільг проектам, що виконуються за пріоритетними програмами [7].

Від функціонування належного ринку інноваційної продукції виграють всі: інвестор отримує відповідні прирости від вкладеного капіталу; споживач завдяки інноваційній продукції удосконалює свою діяльність, а у підсумку – підвищує ефективність свого функціонування; держава одержує додаткові надходження до бюджету від відрахувань до нього частини прибутків як інвесторів, так і споживачів інновацій. Головними перешкодами на шляху розгортання інноваційних процесів у регіонах є: обмеженість централізованого фінансування; брак власних коштів; відсутність розгорнутої інфраструктури інноваційного ринку; високі кредитні ставки; кризовий стан у науці; відсутність визначених та законодавчо закріплених державних пріоритетів у інноваційній політиці [8].

До основних особливостей формування й розвитку інноваційного процесу в агропромисловому виробництві можна віднести:

- множинність видів сільськогосподарської продукції і продуктів її переробки, істотна різниця в технології їх виробництва;

- значна його диференціація в окремих регіонах країни відповідно до конкретних умов;
- відчутна залежність технологій виробництва у сільському господарстві від природних та погодних умов;
- велика різниця в періодах виробництва окремих видів сільськогосподарської продукції і продуктів її переробки [1].

За даними М.Й. Хорунжого [9], дві третини приросту аграрної продукції забезпечують інновації. Однак інновація як продукт людської діяльності потребує певних інвестицій та їх високої окупності.

Саме інноваційним шляхом повинна розвиватися аграрна економіка. Свої виробничі інвестиції більшість сільгосп підприємств має спрямовувати насамперед на впровадження інноваційних технологій і підвищення конкурентоспроможності продукції.

Наша країна має достатньо потужний науковий потенціал, здатний здійснювати наукове забезпечення інноваційної діяльності і ефективний розвиток сільського господарства. Пріоритетами для наукових установ повинні стати: розроблення й впровадження сучасних енергозберігаючих технологій вирощування сільгосппродукції; поглиблення наукових розробок і вироблення рекомендацій щодо політики використання трансгенних технологій; розвиток органічного, екологічно чистого виробництва сільськогосподарської продукції й продукції її переробки, перехід аграрних підприємств на структуру виробництва, що враховує тенденцію глобального потепління [10].

Як свідчить практика, трансформація наукових знань в інновації, а останніх – у наукомістку продукцію відбувається за умов взаємодії всіх учасників інноваційного процесу. В Україні вкрай необхідно розробити й запровадити відповідні механізми створення та застосування конкурентоспроможних інновацій, оскільки без цього економічне зростання в аграрній сфері, як і нині, залишиться проблематичним.

Мобілізація інноваційних ресурсів, як вважають О.Г. Шпикуляк, С.О. Тивончук, С.В. Тивончук та А.О. Сігайов [11], сприяло б освоєнню бізнес-системи управління іннова-

ційними ресурсами, яка являє собою об'єднання різнорідних елементів (підсистем) із метою створення нових зв'язків між елементами (підсистемами) з властивостями, якими не володіє жодна із підсистем. Вказана бізнес-система передбачає розроблення бізнес-ідеї, вивчення ринку і проведення маркетингових досліджень, збір та обробку інформації, просування й рекламу наукомісткої продукції та послуг. Ця система включає п'ять підсистем: «Маркетинг інноваційної діяльності», «Дослідження і розробки», «Забезпечення й трансформація ресурсів», «Виробництво», «Управління (менеджмент)».

Для досягнення належного рівня ефективності інновацій, як справедливо вважає І.Г. Черемісіна [12, с.362], необхідні відповідні умови, створювані механізмами державної підтримки, ринкового відбору, трансфера в підприємницьке середовище і капіталізації у виробничій діяльності через адекватні управлінські та організаційні технології і певну комбінацію ресурсів.

Інвестиційне забезпечення інновацій досягаються насамперед за рахунок венчурного капіталу. Для забезпечення ж ефективного його застосування необхідна дійова державна підтримка, як це робиться, наприклад, у Голландії, уряд якої виступає гарантом покриття половини можливих збитків, пов'язаних з інвестуванням у приватні структури. Слід вказати, що в Україні венчурне фінансування поки що не зорієнтовано на інновації.

Ми підтримуємо пропозицію науковців [11] стосовно доцільності створення на регіональному рівні за участю представників науки, бізнесу й державних структур інституцій з метою організації більш поглибленої інтеграції їх взаємодії щодо активізації інноваційної діяльності, а також сприятливих правових, організаційних та економічних умов для міжнародного співробітництва в інноваційній і науково-технічній діяльності.

Здійснення інновацій за висвітленими вище напрямками сприятиме забезпеченню ефективного розвитку аграрної сфери АПК і зміцненню економічного стану нашої країни як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Література :

1. Шпикуляк О.Г. Етапність інноваційного процесу та оцінка ефективності інноваційної діяльності / О.Г.Шпикуляк, С.О.Тивончук, С.В.Тивончук, О.М. Супрун // Економіка АПК. — 2011. — №12. — С.109 — 116.
2. Звіт про діяльність НААН за 2006–2009 роки та 2010 рік.
3. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств : підручник. — 2-ге вид.доп. і перероб. / В.Г. Андрійчук — К. : КНЕУ, 2002. — 624с.
4. Кудін С.В. Фінансове забезпечення інвестиційно-інноваційних процесів в АПК : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції («Інтеграційні процеси в економіці АПК»), 28-30 березня 2011 р. м. Миколаїв : тези доповідей. — Миколаїв, 2011.— С.170 — 171.
5. Егоров И.Ю. Наука и инновации в процессах социально-экономического развития / И.Ю. Егоров. — К. : Госкомстат Украины, 2006. — 334с.
6. Шумпетер Й.А. Теория экономического развития (Исследование предпринимательской прибыли, кредита, процента и цикла конъюнктуры) пер.с нем / Й.А.Шумпетер. — М. : Прогресс, 1982. — 454с.
7. Міщенко І.М. Фінансове забезпечення інноваційної діяльності в сільському господарстві / І.М.Міщенко // Вісник ХДАУ. — 2011. — №8. — С.173 — 175.
8. Ястремський А.Й. Моделирование экономического риска / А.Й. Ястремський. — К., 1992. — 127с.
9. Хорунжий М.Й. Проблеми формування у конкурентоспроможного кадрового персоналу аграрного сектора економіки України / М.Й. Хорунжий // Економіка АПК. — 2011. — №11. — С.3 — 9.
10. Лагодієнко В.В. Умови і чинники формування та розвитку агропромислового виробництва на продовольчому ринку / Лагодієнко В.В. // Вісник аграрної науки Причорномор'я. — 2007. — №2 — С.44 — 50.
11. Бізнес-система управління інноваційними ресурсами в агропромисловому виробництві України / О.Г. Шпикуляк, С.О. Тивончук, С.В. Тивончук, А.О. Сігайов // Економіка АПК. — 2012. — №4. — С.123 — 127.
12. Черемисина С.Г. Развитие виноградо-винодельческого производства Крыма : монография / С.Г. Черемисина. — К. : ННЦ ИАЭ, 2006 — 490с.